

Колькі зацемкаў да Стагановічавае абароны „Успамінаў“ В. Рагулі *)

В. Рагулю зь перад 1922 г. сп. А. Стагановіч хocha схаваць у вагульнай масе Беларусаў, што вучылі ў расейскіх школах у Беларусі. Ёсьць, адым, вялікая розынца памік гэйнімі вучыцілямі-Беларусамі і Рагуліям. Рагуля быў русыфікатар вольны й ссыядомы; ён ня толькі з памогаю «зэмскага начальніка» Ілавайскага ладзіў расейскіх спектакляў, да чаго яго нікто не прынукаў, але й дзеяна выступаў з аргументамі, што няма беларускага народу, як на Вучыцельскім зязедзе ў Менску 1917 г. Такая дзеянасьць ня ёсьць мімавольнай, але належала да дзеянасьці «істинно-рускіх» русыфікатараў.

А. Стагановіч кажа, што «да 1922 г. В. Рагуля працаваў настаўнікам не 24 г., а 13 год». Я нідзе не казаў, што В. Р. быў дзеіным вучыцелем 24 г.; я казаў, што «Ен 24 гады свайго жыцця аддаў на русыфікацыю Беларусі», найма ў сканчэння вучыцельскага сэмінара ў 1898 г. да 1922 г. Кажны жывучы ў Беларусі вырослы «істинно-рускім», што нат не прызнаеца бывшыя беларускага народу, ужо тым самым ёсьць — і ня можа ня ёсьць — русыфікатарам; і пагатоў им быў Рагуля, бо ён быў дзеіны «істинно-рускім».

На тое, што я быццам «цвердзіў», што Рагуля «з матарыялістычных меркаванняў» «выставіў сваю кандыдатуру на пасла ў 1922 г.», я адказаў у зацемцы «Чы тэндэнцыя» ў № 34 (420) «Бацькаўшчыны», адказуючы А. Негневіцкаму.

Довады (у Стагановіча русыцізм «доказы») мае, што Рагуля й па 1922 г. заставаўся русафілам, подле Стагановіча «смеху варты», бо бачыце, Рагуля біццам дзеля таго не праяўляў ніякага знаку ходання з русыфікацыі, што «Расейцы сядзелі, як мыші пад мятыл, баючыся, што іх, як эмігрантаў Палікі выкінуць на ўсход». Апрача сказанага мною пра Расейцаў пры разглядзе «Успамінаў» Рагуловых, дадам гэта факты, каторыя і нявісімы не моглі не бачыць. Праваслаўная Царква ў заходній Беларусі была — пад польскім крылом — у расейскім палоне, а беларускую моладзь русыфікавалі ў Праваслаўным Духоўным Сэмінары ў Вільні. Праўда такія людзі, як Стагановіч, маглі й гэтага не зацеміць; калі, адым, гэтага не бачыў Рагуля і ня толькі ня ходаўся з Расейцамі, але й бараніў іх у сёyme, дык гэта можна толькі ёўзяць ягоным русафільствам.

Пра сваю выбарную агітацыю Рагуля піша на бб. 24-26 «Успамінаў». З таго, што пра яе ён кажа, відаць, што яна ня была — дык не могла быць — такой, з каторай не могла-б зраўніцца агітацыя, прынамсі вялікай бальшыні іншых кандыдатаў за паслоў на сёyme, калі-б яны былі руныны ў гэтым. А пра перадвыборную агітацыю іншых кандыдатаў

*) Гл. арт. А. Стагановіча «У абарону „Успамінаў“ В. Рагулі ў № 29-30 (415-416) «Бацькаўшчыны».

сама гаварыў, што хутка ўсё пройдзе, загоіцца, што празь які тыдзень-два малы пачне летаць з кім хочаць навыпераці. Бацька выціраў рукавом успацелы твар і адразу весялеў, а малы Іван глядзеў на чорныя вільготныя пасмы бацьковых валасоў, пашчу варушыў балючай нагой, і здавалася яму, што вось зараз ён зьдзівіць ня толькі бацьку й гэтага добрага дзядзюлю, а і ўвесі свет: устане й пойдзе сам дадому. Бацька ледзь ня подбегам будзе съпяшыцца за ім і аж да самай хаты ня возьме на руки, бо ня будзе ў гэтым патрэбы.

Іван запраўды неўзабаве паправіўся, але ўсё-ж накульгава, бо нагу падцягнула ў цягліх. Доўга ён яшчэ верыў бацьку і старому фэльчару, што й гэта хутка мініца, што абедзве нагі стануцца роўнімі, доўга яшчэ марыў аўтым, што хутка пачне бегаць вельмі мнона і навет Андрэевага Ўладзіка апярэдзіць, хоць той бегае шпарчай за ўсіх. Потым з часам надзея гэтага зъяншчалася, съветльня мары змрачнелі, хлончык стаўся ціхім і не па сваіх гадох задумлівым. У пачатковай школе ён вучыўся разам з Васілем і Ўладзікам. Тыя кожны дзень прылягалі ў школу на двух зялезніх каньках, грымелі імі навет і ў калідоры. А Іван ужо не зайдзросці. Ён ужо ведаў, адчуваў, што ня ўсё тое можна яму, што можна Васілю або Ўладзіку. У іх, няхай сабе па два канькі, няхай сабе, зялезні, а яму бальш зрабіў адзін, дзэрвяны, абкуты тоўстым дротам. Іван прывязаў гэты канек да правае, даўжайшася нагі, а левай, каротшай, папіхваў. Так і ехала замерзлай каняўці аж да самай школы.

Вучыўся Іван добра. Бацька цяпер браў у вяснову гэта і заўсёды наказваў, прасіў:

— Вучыся, мой сынок, старайся. Помачы ад цябе дома не патрабую, спрайляйся хоць з навукай. Станешся вучоным, тады будзе й помач.

Магчыма што й быў-бы Іван вучоным, каб не вайна...

... За перагардкай пачуўся раздразычны, з сыканнем ад перасохлаści ў роце голас фінагента. Ён за нещаста крычаў на Васілю, навет злосна лаяўся. Васіль ж адмоўчаваўся, а калі нешта ё гаварыў, дык ціха, памяркоўна, нібы ўса прызначаў сябе вінаватым.

«Так вось ён і з Мокрутам, — падумаў Іван. — Што-б той ні сказаў, рота не разявіць, каб запрячыць ці выказаць сваю думку. Заўсёды з усім згодны, заўсёды пакорлівы, быццам-бы ў яго й ня бывае тae свае думкі. А некалі гэта быў вельмі бойкі, жывавы хлапец, лез ў спречкі навет і тады, калі ня трэба

Рагуля напісаў на 27 бач. «Успамінаў»

думкі» (бач. 24 «Успамінаў») Відавочна Стагановіч пры абароне «Успамінаў» анія лічачыся з праўдай, перадаў, загнаўся надта далёка і зрабіў Рагулю мядзведзьскую паслугу.

Што да А. Луцкевіча, то Стагановіч ставіць побач два мае зазначэнні — адно з рэцензіі «Успамінаў», што «Ані ў часе суду, ані пасля яго ніякіх пазнакаў (пераходу да польскай угоды — А. Стагановіч)» у А. Луцкевіча на было відаць», і другое, што я напісаў у 1956 годзе: «Астроўскі, Луцкевіч і Коўш дзеяла таго быў апраўданы польскім судом, што ў турме дали згоду на супрацоўніцтва з польскім урадам». Беспасляроднім працягам гэтага другога зазначэння ў мене ёсьць: «А. Луцкевіч спадзіўся, што, даўшы такую згоду, можна будзе заставацца карысным беларускай справе, і запраўды ён застаўся карысным, хоць быў гады, асабліва 1938-39, калі ён даслоўна галадаваў». Стагановіч пытается: «Калі Я. Станкевіч піша праўду?» Адказваю: у вабодвых прыпадках пішу праўду. Даць згоду на што, што знача ўжо й зрабіць то. Можна, прыкладам, даць згоду на куплю хаты, а потым пабачыць, што я варта купілі, і на купіць. Таксама, калі хоць згоду на супраццу, я зна-чы, што я супраццу.

Я перакананы, што А. Луцкевіч, будучы ў турме, даў згоду на супраццу з польскім урадам, але не на супраццу. Стагановіч пытается: «Калі Я. Станкевіч піша праўду?» Адказваю: у вабодвых прыпадках пішу праўду. Даць згоду на што, што знача ўжо й зрабіць то. Можна, прыкладам, даць згоду на куплю хаты, а потым пабачыць, што я варта купілі, і на купіць. Таксама, калі хоць згоду на супраццу, я зна-чы, што я супраццу.

Я перакананы, што А. Луцкевіч, будучы ў турме, даў згоду на супраццу з польскім урадам, але не на супраццу. Стагановіч пытается: «Калі Я. Станкевіч піша праўду?» Адказваю: у вабодвых прыпадках пішу праўду. Даць згоду на што, што знача ўжо й зрабіць то. Можна, прыкладам, даць згоду на куплю хаты, а потым пабачыць, што я варта купілі, і на купіць. Таксама, калі хоць згоду на супраццу, я зна-чы, што я супраццу.

Я перакананы, што А. Луцкевіч, будучы ў турме, даў згоду на супраццу з польскім урадам, але не на супраццу. Стагановіч пытается: «Калі Я. Станкевіч піша праўду?» Адказваю: у вабодвых прыпадках пішу праўду. Даць згоду на што, што знача ўжо й зрабіць то. Можна, прыкладам, даць згоду на куплю хаты, а потым пабачыць, што я варта купілі, і на купіць. Таксама, калі хоць згоду на супраццу, я зна-чы, што я супраццу.

Я перакананы, што А. Луцкевіч, будучы ў турме, даў згоду на супраццу з польскім урадам, але не на супраццу. Стагановіч пытается: «Калі Я. Станкевіч піша праўду?» Адказваю: у вабодвых прыпадках пішу праўду. Даць згоду на што, што знача ўжо й зрабіць то. Можна, прыкладам, даць згоду на куплю хаты, а потым пабачыць, што я варта купілі, і на купіць. Таксама, калі хоць згоду на супраццу, я зна-чы, што я супраццу.

Я перакананы, што А. Луцкевіч, будучы ў турме, даў згоду на супраццу з польскім урадам, але не на супраццу. Стагановіч пытается: «Калі Я. Станкевіч піша праўду?» Адказваю: у вабодвых прыпадках пішу праўду. Даць згоду на што, што знача ўжо й зрабіць то. Можна, прыкладам, даць згоду на куплю хаты, а потым пабачыць, што я варта купілі, і на купіць. Таксама, калі хоць згоду на супраццу, я зна-чы, што я супраццу.

Я перакананы, што А. Луцкевіч, будучы ў турме, даў згоду на супраццу з польскім урадам, але не на супраццу. Стагановіч пытается: «Калі Я. Станкевіч піша праўду?» Адказваю: у вабодвых прыпадках пішу праўду. Даць згоду на што, што знача ўжо й зрабіць то. Можна, прыкладам, даць згоду на куплю хаты, а потым пабачыць, што я варта купілі, і на купіць. Таксама, калі хоць згоду на супраццу, я зна-чы, што я супраццу.

Я перакананы, што А. Луцкевіч, будучы ў турме, даў згоду на супраццу з польскім урадам, але не на супраццу. Стагановіч пытается: «Калі Я. Станкевіч піша праўду?» Адказваю: у вабодвых прыпадках пішу праўду. Даць згоду на што, што знача ўжо й зрабіць то. Можна, прыкладам, даць згоду на куплю хаты, а потым пабачыць, што я варта купілі, і на купіць. Таксама, калі хоць згоду на супраццу, я зна-чы, што я супраццу.

Я перакананы, што А. Луцкевіч, будучы ў турме, даў згоду на супраццу з польскім урадам, але не на супраццу. Стагановіч пытается: «Калі Я. Станкевіч піша праўду?» Адказваю: у вабодвых прыпадках пішу праўду. Даць згоду на што, што знача ўжо й зрабіць то. Можна, прыкладам, даць згоду на куплю хаты, а потым пабачыць, што я варта купілі, і на купіць. Таксама, калі хоць згоду на супраццу, я зна-чы, што я супраццу.

Я перакананы, што А. Луцкевіч, будучы ў турме, даў згоду на супраццу з польскім урадам, але не на супраццу. Стагановіч пытается: «Калі Я. Станкевіч піша праўду?» Адказваю: у вабодвых прыпадках пішу праўду. Даць згоду на што, што знача ўжо й зрабіць то. Можна, прыкладам, даць згоду на куплю хаты, а потым пабачыць, што я варта купілі, і на купіць. Таксама, калі хоць згоду на супраццу, я зна-чы, што я супраццу.

Я перакананы, што А. Луцкевіч, будучы ў турме, даў згоду на супраццу з польскім урадам, але не на супраццу. Стагановіч пытается: «Калі Я. Станкевіч піша праўду?» Адказваю: у вабодвых прыпадках пішу праўду. Даць згоду на што, што знача ўжо й зрабіць то. Можна, прыкладам, даць згоду на куплю хаты, а потым пабачыць, што я варта купілі, і на купіць. Таксама, калі хоць згоду на супраццу, я зна-чы, што я супраццу.

Я перакананы, што А. Луцкевіч, будучы ў турме, даў згоду на супраццу з польскім урадам, але не на супраццу. Стагановіч пытается: «Калі Я. Станкевіч піша праўду?» Адказваю: у вабодвых прыпадках пішу праўду. Даць згоду на што, што знача ўжо й зрабіць то. Можна, прыкладам, даць згоду на куплю хаты, а потым пабачыць, што я варта купілі, і на купіць. Таксама, калі хоць згоду на супраццу, я зна-чы, што я супраццу.

Я перакананы, што А. Луцкевіч, будучы ў турме, даў згоду на супраццу з польскім урадам, але не на супраццу. Стагановіч пытается: «Калі Я. Станкевіч піша праўду?» Адказваю: у вабодвых прыпадках пішу праўду. Даць згоду на што, што знача ўжо й зрабіць то. Можна, прыкладам, даць згоду на куплю хаты, а потым пабачыць, што я варта купілі, і на купіць. Таксама, калі хоць згоду на супраццу, я зна-чы, што я супраццу.

Я перакананы, што А. Луцкевіч, будучы ў турме, даў згоду на супраццу з польскім урадам, але не на супраццу. Стагановіч пытается: «Калі Я. Станкевіч піша праўду?» Адказваю: у вабодвых прыпадках пішу праўду. Даць згоду на што, што знача ўжо й зрабіць то. Можна, прыкладам, даць згоду на куплю хаты, а потым пабачыць, што я варта купілі, і на купіць. Таксама, калі хоць згоду на супраццу, я зна-чы, што я супраццу.

Я перакананы, што А. Луцкевіч, будучы ў турме, даў згоду на супраццу з польскім урадам, але не на супраццу. Стагановіч пытается: «Калі Я. Станкевіч піша праўду?»

Камуністычны шантаж на Далёкім Усходзе

(Заканчэнне з 1-ай бачыны)

ны съхіліць Амерыку да далёка йду-еца спрэвай на выключанай. Але гэта чых уступак і вытаргаваць, што ўдача, яшчэ не абазначала-б, што гэты абток ад яе шляхам дыпляматычных перамо-ваў.

Справа вызнаньня пэкінскага ўраду ў ўядзеніні яго ў склад АЗН з'яўляецца для Амерыкі асабліва цяжкай. Праўда, калі Амерыка вызнаныя сатэлітныя ўрады Сярдзіна-Усходніх Эўропы, якія з'яўляюцца нічым на лепшыя за камуністычны Кітай, дык, здавалася-б, няма тады перашкоды ў вызнаньні лінійскага ўраду. Але тут уваходзіць у ігрыватыя прэзыдэнты асаблівага і псыхалагічнага характару. Амерыка звязаныя дзяржавамі да Чан-Кай-Шэкам, з другога боку амэрыканскага грамадства ня можа забыцца ганебнай ролі чырвонага Кітая, якую ён адыграл у караджайскай вайне. Тому на гледзінне на тое, што чырвоны Кітай ужо даўным-даўно вызнаны Вялікабрытанія, у Амерыцы дагутуль ня было навет і думкі зрабіць тое самае.

Што Амерыка наважана запрапана-ваць камуністычнаму Кітаю падчас перамоўы у Варшаве, часткава адкрывае выскаваныя Далеса на ягонай прэ-савай канфэрэнцыі ў Вашынгтоне 9 вясення сёлета. Дзяржаўны сакратар ЗША заявіў, што Амерыка гатовыя зрабіць камуністычнаму Кітаю некаторыя канцэсіі ў выпадку, калі апошні адмо-віца ад ужынца сілы ў пытанні Фармозы. Якія гэта маюць быць канцэсіі, Далес адмовіўся сказаць, з'яўляючы, што яны будуць датычыць правоў нацыянальнага Кітая. Заходняя прэ-візвае прыпушчэнне, што Амерыка можа згадаціца на изнурлівай абгото-ку Кімой, які ляжыць насупраце порту камуністычнага Кітая Амой і на якім стацыйнуюць вялізарныя збройныя сілы Чан-Кай-Шэка колькасцю звыш 100 тысяч жаўнераў. Што Амерыка можа пайсьці на такую ўступку, з'яўля-

юшчыца ў аўтакамуныстичных перамо-ваў.

Апошнія слова Амерыкі ў далёка-ўсходніх пытаныні было сказанае прэ-зыдэнтам Айзэнгаўэрам у ягонай пра-мове 12 верасеня, якой увесь съвет ча-каў з напружаным засыкаўленнем. У

этай гістарычнай прамове прэзыдэнт Айзэнгаўэр даў вычэрпаваочы адказ на пытаныне, чаму Амерыка йдзе на вы-зыку вайны ў выпадку, калі-б кітай-скага камуністычнага наважыліся захапіць сілаю прыбярэжны абток Кімой. Прэ-зыдэнт цвёрда заявіў, што Амерыка на-дзяліцца перад нікай агрэсіяй і не ад-дасыць камуністычнаму ніводнай пядзі зям-лі вольнага съвету. Во калі-б Амерыка дазволіла ходи найменшую агрэсію, дык гэта толькі павялічыла-б небяспеку да-лайш агрэсіі і новай съветавай вайны.

Каліб-жа Кітайцы ўзапраўды пайшли на вы-зыку вайны, дык гэта зрабілі-б

дзялі маленъкага абтока, без якога

абыходзіліся цэлых дзесяці год, але вы-

лучна з тэй мэтай, каб шляхам новых

ваенных загрозаў дасягніць далейшых

выигрышаў, якія паставілі-б пад загрозу

ўсю Азію, увесь Ціхі акіян і тым самым

пазыцыю Амерыкі ў съвеце. Тому За-

дзіночаныя Штаты павінны заніць

цвёрдара становішча на толькі ў справе

Кімой, але дзеля самога прынцыпу, што

нідзе ў съвеце не павінна менш месца

экспансія пры помачы збройнае агрэсі-

сії.

Гэтыя моцныя слова Амерыкі, сказа-

ныя вуснамі ейнага прэзыдэнта, дастат-

кова паказаўшы, што пазыцыя Амерыкі

можа згадаціца на изнурлівай абгото-

ку Кімой, які ляжыць насупраце порту

камуністычнага Кітая Амой і на якім

стаяціянуюць вялізарныя збройныя сі-

лы Чан-Кай-Шэка колькасцю звыш

100 тысяч жаўнераў. Што Амерыка мо-

жа пайсьці на такую ўступку, з'яўля-

ся.

Кіраваў хвабрыкай Ян Мажарскі,

Армянін родам із Стамбулу. Ткачамі на

хвабрыцы былі спачатку Порсы і Туры-

кі, якія стваралі на слуцкай хвабрыцы

прысвідзікай і турецкімі вузоры. Але за

дзесяць-пятнаццаць гадоў хвабрыка па-

чала аблуговувацца масцовымі сліамі

— прыгонімі слянінамі князя Радзівіла

і слуцкімі машчанамі. Гэта былі вы-

датныя майстры-ткачы, падрэштаваныя

ўсім папярэднім развіціем народнага

ткацтва. Яны хутка засвоілі высокую

тэхніку вытворчасці шаўковых паясоў.

У слуцкіх паясах ад гэтага часу з'яўля-

юцца элементы беларускага народнага

арнамэнту. Пэрыдзікі ўзор паступова

замяняецца кветкамі мясцовай флёрэ

— василькамі, чырвонай гваздзікай і ін-

шымі.

За кароткі тэрмін паясы, выраблены

ў Слуцку, набылі сусветную вядом-

сць.

Найбóльшага росквіту стуцкая хвабрыка дасягнула ў 70-80 гадох восемнаццацага стагодзідзя. Паясы гэтага перыяду паводле свайго прыграства ў бацькоўскім арнамэнту. Пэрыдзікі ўзор паступова заменяюцца кветкамі мясцовай флёрэ — василькамі, чырвонай гваздзікай і іншымі.

Вялікі попыт на слуцкіх паясах пры-

мусці некаторых польскіх магнатаў за-

навацца такія ж хвабрыкі ў іншых гаро-

да і місточках Беларусі: Гарадніцы,

Ласосні, Ражане, Нясьвіж, Карэлічах.

Аднажыўшы арнамент, Пэрыдзікі ўзор паступова заменяюцца кветкамі мясцовай флёрэ —

— василькамі, чырвонай гваздзікай і ін-

шымі.

За кароткі тэрмін паясы, выраблены

ў Слуцку, набылі сусветную вядом-

сць.

Найбóльшага росквіту стуцкая хвабрыка дасягнула ў 70-80 гадох восемнаццацага стагодзідзя. Паясы гэтага перыяду паводле свайго прыграства ў бацькоўскім арнамэнту. Пэрыдзікі ўзор паступова заменяюцца кветкамі мясцовай флёрэ —

— василькамі, чырвонай гваздзікай і ін-

шымі.

За кароткі тэрмін паясы, выраблены

ў Слуцку, набылі сусветную вядом-

сць.

Вялікі попыт на слуцкіх паясах пры-

мусці некаторых польскіх магнатаў за-

навацца такія ж хвабрыкі ў іншых гаро-

да і місточках Беларусі: Гарадніцы,

Ласосні, Ражане, Нясьвіж, Карэлічах.

Аднажыўшы арнамент, Пэрыдзікі ўзор паступова заменяюцца кветкамі мясцовай флёрэ —

— василькамі, чырвонай гваздзікай і ін-

шымі.

За кароткі тэрмін паясы, выраблены

ў Слуцку, набылі сусветную вядом-

сць.

Вялікі попыт на слуцкіх паясах пры-

мусці некаторых польскіх магнатаў за-

навацца такія ж хвабрыкі ў іншых гаро-

да і місточках Беларусі: Гарадніцы,

Ласосні, Ражане, Нясьвіж, Карэлічах.

Аднажыўшы арнамент, Пэрыдзікі ўзор паступова заменяюцца кветкамі мясцовай флёрэ —

— василькамі, чырвонай гваздзікай і ін-

шымі.

За кароткі тэрмін паясы, выраблены

ў Слуцку, набылі сусветную вядом-

сць.

Вялікі попыт на слуцкіх паясах пры-

мусці некаторых польскіх магнатаў за-

навацца такія ж хвабрыкі ў іншых гаро-

да і місточках Беларусі: Гарадніцы,

Ласосні, Ражане, Нясьвіж, Карэлічах.

Аднажыўшы арнамент, Пэрыдзікі ўзор паступова заменяюцца кветкамі мясцовай флёрэ —

— василькамі, чырвонай гваздзікай і ін-

шымі.

За кароткі тэрмін паясы, выраблены

ў Слуцку, набылі сусветную вядом-

сць.

Вялікі попыт на слуцкіх паясах пры-

мусці некаторых польскіх магнатаў за-

навацца такія ж хвабрыкі ў іншых гаро-

да і місточках Беларусі: Гарадніцы,

Ласосні, Ражане, Нясьвіж, Карэлічах.

Аднажыўшы арнамент, Пэрыдзікі ўзор паступова заменяюцца кветкамі мясцовай флёрэ —

— василькамі, чырвонай гваздзікай і ін-

шымі.

За кароткі тэрмін паясы, выраблены